

Za umetnika je delo sólo najhujši opoj

Ime Tomaža Gostinčarja, slikarja iz stare Ljubljane, našega občana, je znano vsakomur. Mojster, star trideset let, je doslej naslikal več kot tri tisoč olj, akvarelov pa niti ne šteje več. Doslej je imel že šestindvajset razstav, zadnjo v ljubljanskem kliničnem centru s svojim vrhunskim ciklusom »V svetu lutk«. Namen pogovora s to vulkansko ter z življenjsko silo nabito osebnostjo ni bilo slikarstvo Tomaža Gostinčarja, temveč on sam s svojim uporništvom, samoniklostjo ter z jekleno in neustrašno vztrajnostjo na poti samorastnika.

Kako se je pravzaprav začelo?

Že ko sem odrasčal, se je v meni porodila neustavljiva sla po slikanju, sprva prav potihoma, z nejasnimi obrisi. Manj in manj sem se mogel brzdati. Narisati in naslikati sem poskušal prav vse, kar me je slikarsko vznemirjalo. Hodil sem v osnovno šolo Jožeta Potrča in tam začel prerisovati portrete naših velikih mož – skladateljev, literatov. S temi deli, ki še danes visijo tam, sem se učiteljskemu zboru neka-ko odkupil za slabo učenje.

Moj oče je imel do mojih slikarskih nagnjenj veliko razumevanje. Še prej, ko sem stanoval pri starših v Mostah, mi je na vrto postavil leseno barako, v katero sem strpal svoj prvi atelje. Pa še barvice mi je kupil in vse drugo, potrebno za slikanje. Takrat mi je bilo komaj dvanajst let.

Že pred rednim šolanjem na osnovni šoli sem začel obiskovati Robbovo slikarsko šolo profesorja Slapernika. Kocka je padla, ko mi je profesorica slovenščine dejala: »Tomaž, ti nisi za šolo, temveč za slikanje.« Dokončno sem poprijel za čopič. Seveda pa nisem zanemaril slikarske izobrazbe. Tri leta sem hodil v Robbovo slikarsko šolo, kjer sem začel spoznavati prve oblike.

Kasneje, s petnajstimi leti, sem začel obiskovati na ljubljanski likovni akademiji tečaj slikarstva pri profesorju Marjanu Tršarju in bil z osemnajstimi leti sprejet kot izredni študent. Toda tog konvencionalen sistem študija je bil popolnoma nasproten moji naravi; čutil sem, da tam samo zgubljam čas. Za leto dni sem odšel v Pariz, kjer sem se slikarsko izpopolnjeval na Alliance Française in kasneje eno leto nadaljeval študij v Pragi. Vsa moja študijska prizadevanja in izpopolnjevanja so me privedla do enega samega spoznanja: šolanje ti lahko dá tehniko in spretnost – pa niti pičice več. Koliko sem imel kolegov na ljubljanski likovni akademiji, ki so poniknili v anonimnost in se sploh niso posvetili svojem poklicu – slikarstvu.

Kako ste se prvič predstavili javnosti?

To je bilo nenavadno. Svojo prvo razstavo sem imel kar na prostem, na

ljubljskem Tromostovju, ob Prešernovem spomeniku. To je bila tista prva »uradna« predstavitev. Toda poznali so me že prej. S prvimi vpadi sem začel že leta 1968, ko sem se lotil portretiranja po kavarnah in ljubljanskih javnih lokalih. Zanimivo je, da takrat to ni bilo čisto nič nenavadnega. Ljudje so se radi pustili slikati. Pa še dobro sem zaslužil. Takrat sem tudi spoznal, da je mogoče od slikarstva kar spodobno živeti, dasiravno skromno. Moj prvi slikarski opus, ki sem ga razstavljal na Tromostovju, je bil izključno akvarel, na katerem sem predstavljal svoje mesto. Ljubljana je še danes moj najljubši motiv, pa naj bo za akvarel ali olje. Sem predvsem akvarelist, dasiravno me ljudje dosti bolj poznajo po oljih.

In kako je potekalo vaše umetniško in človeško zorenje?

Spominjam se trenutkov, ko sem znal zamaknjeno strmeti v slike naših impresionistov – Jakopiča, Sternena in drugih; zdržema tudi po pet ur in več. Na te naše mojstre sem gledal kot na bogove in ko sem se sam okušal v slikanju, sem se v primerjavi z njimi čutil manjšega od makovega zrna. Spraševal sem se, kaj neki iščem med njimi, med bogovi. A počasi se mi je začelo dozdevati, hkrati s tem, ko je minevala zamaknjena, da tudi sam lahko poskušam in da je ni na svetu umetnosti, ki se je ne bi dalo na svoj način doseči ali celo preseči. To spoznanje mi je vtilo ogromne moči.

Nisem bil fanatik, dasiravno me je impresionistična vročica stresala nekaj let. Ugotovil sem, da gre pot naprej in ne nazaj. Vztrajal sem, slikal in slikal, tudi po trideset platen na mesec. Zaradi moje upornosti in samoniklosti sem prihajal v hude življenjske travme in udarce, odrivali so me ljudje in družba. Neskromno; moja silna življenjska moč in jeklena neustrašnost sta me gnali naprej. Včasih brez dinarja v žepu in ko sem bil čisto na tleh, mi je notranji glas še silneje prišepetaval: Slikaj, slikaj...! in slikal sem ter se omamljal. V tem sem vedno nagonsko začutil svojo potrditev.

Do umetnosti in zlasti do slikarstva

TOMAŽ GOSTINČAR

sem imel vselej čist in pošten odnos, ki niti enkrat ni zadišal po komercializaciji. Tudi to je bil vzrok, da so me hoteli več kot enkrat poteptati. Če hočeš biti umetnik in slikar, moraš biti predvsem in najprej človek. Podle, nizkotne in kramarske duše, četudi se razglašajo za slikarje in se kitijo zdaj s tem, zdaj z onim perjem, nikoli ne morejo imeti srca in duše slikarja. Pravi umetnosti je to povsem tuje.

V svojem življenju ste preživeli veliko hudih trenutkov. Tudi pili ste veliko, včasih več, kot bi bilo dobro. Ali je v alkoholnem in kakršnemkoli opoju srčika navdiha?

Človek, ki se ukvarja z umetnostjo, travmo potrebuje. Pa naj bo naravna ali umetna. To je boj z naravo in narava je pač taka, da ji moraš plačati silen davek, če ji hočeš iztrgati en sam delček njene skrivnosti. Alkohol mi je bil nekakšno pomagalo, s katerim sem si umetno ustvarjal potrebne travme. Nobenega navdiha ali česa drugega nisem videl v opijanju. Mislil sem, da se z alkoholom potrjuje tisti drugi svet, v katerem živim kot slikar – ki pa je bil za mene vedno prvi. Srečeval sem se s popolnimi padci in vzponi in sčasoma prišel do tega, da alkohol ni tisto pravo. Po hudih napadih delirija in epilepsije sem alkohol popolnoma in dokončno opustil. Tedaj se mi je utrnulo spoznanje – treznost je največja omama. V popolni abstinenci zadnjega časa so nastala moja domala najboljša dela. Spoznal sem, da je delo samo za

umetnika največji opoj, da večjega ne more biti. To je tempelj in zatočišče.

Povejte nekaj o klošarjih, boemih, nedružabnih bitjih in o drugih vzdevkih, ki se tolikokrat držijo umetnikove in slikarske suknje!

Vse to se mi zdi banalen in zlagan ter za umetnike žaljiv ništrc. Takole počez brez razčiščenih pojmov teh vzdevkov ne gre jemati. Umetnik ni boem, se je pa prisiljen podati v boemščino, ker mora hočeš-nočeš imeti stike tudi s tistimi na dnu; prav ti so najbolj prvin-ski. Kvečjemu je umetnik lahko boem po srcu, nikakor pa ne po videzu, za kar je najbolj zgovoren primer Pablo Picasso. Vsako takšno kinčanje je šarlatanstvo.

Kar pa zadeva klošarje, so to ljudje, ki bi jim rekel umetnikovi repki, sicer s talentom, a premajhnim in brez življenjske moči. Živ primer je bil Inchio-stri, Jakopičev privesek, ki ga je znal do popolnosti imitirati, a le ni bil Jakopič, temveč klošar.

Pa še to bi veljalo pripomniti, da se je v umetnost nateplo ogromno šarlatanstva in šarlatanov in ravno v našem malem slovenskem prostoru je težko razlikovati med njimi in pravimi umetniki. S prstom si upam pokazati na ŠKUC, ki je najbolj kričeč primer avantgardnega šarlatanstva. Človek pride do pravega spoznanja po počasnih poti. Šele takrat se znajde na trdnih tleh. Avantgardni hokuspokus čez noč pa so prav tisti šarlatanski strup, ki se meša v kupo s pravo umetnostjo.

TADEJ BRATOK

DUŠICA MAROVT, IZDELOVALKA VITRAŽ

Pozabljena lepota barvastega stekla

Marsikatero premožnejšo hišo v Ljubljani so nekdanj krasila vitražna vrata ali okna, danes pa jih zasledimo le redkokje, kajti na umetniške izdelke v barvastem steklu smo skorajda pozabili. Težko je še najti koga, ki bi bil večč tega zahtevnega dela. In vendar se prav z izdelovanjem vitraž ukvarja naša občanka Dušica Marovt, nekdanja turistična delavka. To je prav gotovo presenetljivo, zato smo ji posvetili tale zapis, ki je nastal v njenem stanovanju na Prešernovi cesti, kjer kovačeva kobila ni bosa...

»Ko sem pred leti kot vodnica hodila po starih francoskih cerkvah s prekrasnimi vitražami, sem jih silno občudovala, vendar se mi še sanjalo ni, da bi se česa takega tudi sama lotila. Res je, da sem nekaj časa študirala umetnostno zgodovino, a sem se rajši preusmerila k ekonomiji,« je razlagala o sebi Dušica Marovt, prijetna in duhovita sogovornica.

Pred kratkim se je bila vrnila iz Združenih držav Amerike, kjer je prebela osem let kot predstavnica Kompas. Zanimivo je, da je prav tam, v Los Angelesu odkrila svoj talent v sebi, ki se je prej skrival v občudovanju in občasnih risbah. Zakaj ravno v Ameriki?

»To je bilo golo naključje. V hiši nekkih prijateljev sem videla čudovita vrata iz barvnega stekla, ki so delila dva prostora. Še bolj me je navdušilo okno v neki drugi hiši, ki je ponazarjalo nek motiv francoskega impresionista Mattissa in je bilo v popolnoma beli sobi edina dekoracija v prostoru, skozi katero je za nameček prodiralo sonce,

da si od začudenja obstal kot vkopan. To me je vznemirilo, da sem začela stikati noko-li, kje bi se sama naučila izdelovati česa podobnega,« je povedala.

Ker je to precej odločna ženska in tisto, kar išče, tudi najde oziroma si postavi za cilj, tudi doseže, se je kmalu znašla na umetnostni akademiji, kjer imajo oddelke za starejše študente. Uspešno je opravila štiri semestre in se tako naučila vitražne tehnike ter spoznala razvoj te umetnostne obrti, ki je nekdanj slovela tudi v Sloveniji. V Kaliforniji je to zdaj moda in ljudje si dajejo izdelati vsakovrstne vitraže, tudi obešen strop v kuhinji.

– Kako nastane vitraž?

»Najprej narišem motiv, običajno na penasto snov v enaki velikosti, kot bo kasneje izdelek. Potem to razdelim na kose in oštev-ljim, nakar te oštevčene kose prenesem na kartonski papir, po katerem potem režem steklo. Tega ovijem v posebno folijo in ko jih je več skupaj, jih zložim tako, da jih vezem ali s cinkom ali svincom. Na koncu,

ko je vse skupaj že sestavljeno, ponovno vse zacimim z varilnim aparatom.«

– Koliko časa ste na primer porabili za svetilko s palmovimi motivi, ki vam visi s stropa?

»Luč sestavlja 600-kosov in to zahteva ogromno časa. Delala sem jo kar mesec dni,

povprečno tri ure na dan,« je rekla in pogledala na svoje roke, saj je to delo tako težko, da so steklarji zmajevali z glavami, ko jim je pripovedovala, da sama reže steklo.

Barvasto steklo je pri nas težko dobiti. Umetnica ga je iskala po starih delavnicah, po podstrešjih starih hiš. Zdaj je nekaj izdelkov naredila v veselje svojih prijateljev. Tako je nekomu izdelala vitraž z dvema velikima papigama, ki krasi balkon nekega vikenda v hribih.

»Če je v oknu samo en zelen list, sta okno in prostor bogatejša,« je navrgla vsa zanese-na, saj zdaj v vsakem stanovanju gleda, kje bi lahko bil kak vitraž.

A te stvari, seveda, niso poceni, so pa prekrasne. Pri nas jih je sila malo, morda v kaki hiši umetnikov ali v kaki stari hiši. Avtorica je prinesla precej izdelkov s seboj iz Amerike in jih nameravala razstaviti v Kompasovi galeriji, vendar čas ni bil primeren in ker nima časa čakati, jih je kar oddala v galerijo Borec, češ, bom naredila še druge, potem ko se vrnem. Zdaj namreč spet potuje v Ameriko, kjer si je ustvarila drugi dom s krogom prijateljev, ki imajo podobna umetniška nagnjenja kot ona.

V njenem stanovanju smo videli čudovite luči z motivom stiliziranega cvetja v jesenskih barvah pa senčnik z znanim Slanovim petelinom, potem okno z bidermajerskim šopkom, skratka stvari, vredne občudovanja, zlasti ker so narejene z žensko roko. Menda je edina v Sloveniji. Zato bomo o njej najbrž še kaj slišali.

ALBINA ADAMIČ